

O'ZBEKISTONDA MOLIYAVIY IQTISODIYOTNING ZAMONAVIY RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA MUAMMOLARI

Rustamova Feruza Murodovna

O'zbekiston Respublikasi

Bank-moliya akademiyasi tinglovchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada O'zbekistonda moliyaviy iqtisodiyotning zamonaviy rivojlanish tendensiyalari tahlil qilinadi. Xususan, mamlakatda olib borilayotgan iqtisodiy islohotlar, moliya bozorlarining kengayishi, bank-moliya tizimidagi transformatsiyalar hamda raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi masalalari yoritilgan. Shuningdek, investitsiya muhitini yaxshilash, xalqaro moliyaviy integratsiya jarayonlari va moliyaviy barqarorlikni ta'minlash yo'lidagi muammolar ko'rib chiqiladi. Maqolada mavjud muammolarni bartaraf etish va moliyaviy iqtisodiyot samaradorligini oshirish bo'yicha taklif va tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: moliyaviy iqtisodiyot, iqtisodiy islohotlar, bank tizimi, moliya bozori, investitsiyalar, raqamli iqtisodiyot, moliyaviy barqarorlik, xalqaro integratsiya, iqtisodiy rivojlanish tendensiyalari, innovatsiyalar.

Abstract. This article analyzes the modern development trends of the financial economy in Uzbekistan. In particular, it highlights ongoing economic reforms, the expansion of financial markets, transformations in the banking and financial system, and the development of the digital economy. The study also examines issues related to improving the investment climate, processes of international financial integration, and ensuring financial stability. Furthermore, the article provides suggestions and recommendations for overcoming existing challenges and enhancing the efficiency of the financial economy.

Keywords: financial economy, economic reforms, banking system, financial market, investments, digital economy, financial stability, international integration, economic development trends, innovations.

Kirish

O'zbekistonda moliyaviy iqtisodiyotning zamonaviy rivojlanish tendensiyalari mamlakatda amalga oshirilayotgan keng ko'lamli iqtisodiy islohotlar va ularni tartibga soluvchi normativ-huquqiy hujjatlar bilan chambarchas bog'liqdir. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-5992-son Farmoni (2020-yil 12-may) — *“2020–2025-yillarga mo'ljallangan bank tizimini isloh qilish strategiyasi to'g'risida”* hujjati bank-moliya sektorini tubdan modernizatsiya qilish, davlat ulushini qisqartirish, tijorat banklarini transformatsiya qilish hamda moliyaviy xizmatlar sifatini oshirishning ustuvor yo'nalishlarini belgilab berdi. Mazkur farmon asosida bank tizimida raqobatni kuchaytirish, kreditlash mexanizmlarini takomillashtirish va iqtisodiyotning real sektorini samarali moliyalashtirishga alohida e'tibor qaratildi.

Shu bilan birga, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-5073-son Qarori (2021-yil 13-aprel) — *“Kapital bozorini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida”* hujjati moliyaviy iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismi bo'lgan fond bozorini rivojlantirish, investitsiya muhitini yaxshilash hamda qimmatli qog'ozlar bozorini kengaytirish bo'yicha aniq vazifalarni belgilab berdi. Ushbu qaror orqali kapital bozorining institutsional asoslarini mustahkamlash, investorlar huquqlarini himoya qilish va moliyaviy instrumentlar turini ko'paytirish masalalariga alohida urg'u berildi.

So'nggi yillarda O'zbekiston iqtisodiyoti, ayniqsa moliyaviy iqtisodiyot sohasi tub islohotlar va tarkibiy o'zgarishlar bosqichini boshdan kechirmoqda. 2020–2025-yillar oralig'i mamlakat moliyaviy tizimini modernizatsiya qilish, bozor mexanizmlarini keng joriy etish va xalqaro moliyaviy integratsiyani kuchaytirish davri sifatida tavsiflanadi. Ushbu davrda makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, bank-moliya sektorini liberallashtirish va investitsiya muhitini yaxshilash ustuvor yo'nalishlarga aylandi. 2020-yilda COVID-19 pandemiyasi ta'siri ostida O'zbekiston iqtisodiy o'sish sur'atlari sezilarli darajada pasayib, yalpi ichki mahsulot (YaIM) o'sishi 1,6% ni tashkil etdi. Biroq keyingi yillarda iqtisodiyot tiklanib, 2021-yilda 8,0%, 2022-yilda 6,0%, 2023-yilda 6,3% hamda 2024-yilda 6,5% darajasida barqaror o'sish qayd etildi. 2025-yilda esa iqtisodiy o'sish sur'atlari

6,0–6,5% atrofida shakllanib, barqaror rivojlanish tendensiyasi saqlanib qolayotgani kuzatilmoqda. YaIM hajmi ham mazkur davrda izchil oshib bordi. Jumladan, 2020-yilda 66,4 mlrd AQSh dollarini tashkil etgan iqtisodiyot hajmi 2024-yilda 114,9 mlrd dollarga yetdi, 2025-yilda esa bu ko'rsatkich 120 mlrd dollardan oshgani qayd etilmoqda. Bu holat mamlakatda ishlab chiqarish hajmining kengayishi va moliyaviy resurslardan samarali foydalanish darajasining ortib borayotganini ko'rsatadi.

Moliyaviy iqtisodiyotning muhim indikatorlaridan biri bo'lgan inflyatsiya darajasi ham pasayish tendensiyasiga ega bo'ldi. 2020-yilda 14–15% atrofida bo'lgan inflyatsiya 2023-yilda 8,8% ga, 2024-yilda 9,6% ga teng bo'ldi va 2025-yilda bir xonali ko'rsatkichlar doirasida ushlab turilmoqda. Bu esa Markaziy bank tomonidan olib borilayotgan pul-kredit siyosatining samaradorligini ko'rsatadi. Shuningdek, investitsion faollik ham sezilarli darajada oshdi. Xususan, 2020–2024-yillar davomida to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar hajmi keskin ortib, 2024-yilda 34,9 mlrd dollarga yetdi, 2025-yilda esa bu ko'rsatkichning yanada oshgani kuzatilmoqda. Bu esa O'zbekistonning xalqaro moliyaviy maydondagi jozibadorligi ortib borayotganidan dalolat beradi. Biroq ijobiy ko'rsatkichlar bilan bir qatorda, moliyaviy iqtisodiyot rivojlanishida qator tizimli muammolar ham mavjud. Jumladan, tashqi qarzning YaIMga nisbati 2024-yilda 55% dan oshgani, bank sektorida davlat ulushining yuqoriligi, kapital bozorlarining yetarli darajada rivojlanmaganligi hamda moliyaviy vositalar diversifikatsiyasining cheklanganligi dolzarb masalalar sifatida namoyon bo'lmoqda. Umuman olganda, 2020–2025-yillar davomida O'zbekistonda moliyaviy iqtisodiyot barqaror o'sish va sifat jihatdan yangilanish bosqichiga o'tdi. Shu bilan birga, mavjud muammolarni bartaraf etish, moliya tizimining raqobatbardoshligini oshirish va barqaror rivojlanishni ta'minlash bugungi kunning muhim vazifalaridan biri bo'lib qolmoqda.

1-jadval

O'zbekistonda 2020–2025-yillarda moliyaviy-iqtisodiy ko'rsatkichlar dinamikasi

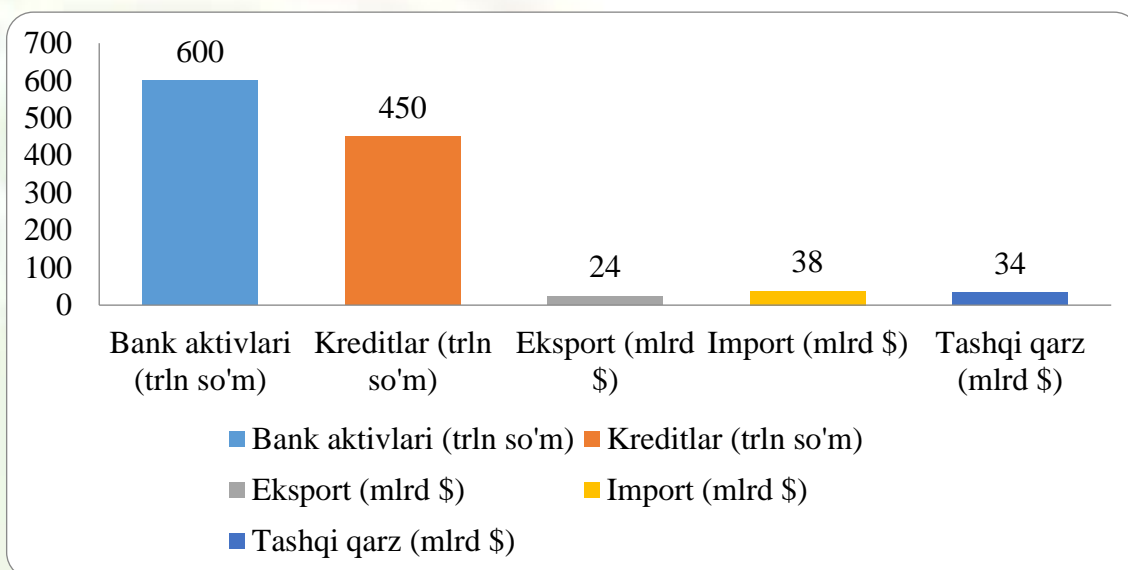
Ko'rsatkichlar	2020	2021	2022	2023	2024	2025
YaIM o'sishi (%)	1,6	8	6	6,3	6,5	6,2
YaIM hajmi (mlrd \$)	66,4	69,2	80,4	90,8	114,9	120.0+
Inflyatsiya (%)	14,5	10	12,3	8,8	9,6	8.5–9.0
Xorijiy investitsiyalar (mlrd \$)	7,2	8,7	11	22	34,9	38

Mazkur jadvalda O'zbekiston iqtisodiyotining asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlari, jumladan, yalpi ichki mahsulot (YaIM) o'sish sur'atlari, YaIM hajmi, inflyatsiya darajasi hamda xorijiy investitsiyalar hajmining 2020–2025-yillar davomida o'zgarish dinamikasi aks ettirilgan. Ushbu ko'rsatkichlar mamlakat moliyaviy iqtisodiyotining rivojlanish tendensiyalarini baholashda muhim ahamiyat kasb etadi. Jadval ma'lumotlari asosida ko'rish mumkinki, pandemiya ta'sirida 2020-yilda iqtisodiy o'sish keskin pasaygan bo'lsa-da, keyingi yillarda iqtisodiyot barqaror tiklanish bosqichiga o'tgan. Shu bilan birga, inflyatsiya darajasining pasayishi va investitsiyalar hajmining ortishi moliyaviy barqarorlikning mustahkamlanayotganidan dalolat beradi. 2025-yil ko'rsatkichlari esa joriy iqtisodiy tendensiyalar asosida shakllangan baholash sifatida keltirilgan.

Moliyaviy iqtisodiyot rivojlanishida bank tizimining o'rnini alohida ahamiyatga ega. 2020–2024-yillar davomida O'zbekiston bank sektorining umumiy aktivlari sezilarli darajada oshib, 2020-yildagi qariyb 272 trln so'mdan 2024-yilda 600 trln so'mdan oshdi. Shu bilan birga, kredit qo'yilmalari hajmi ham izchil kengayib, real sektorni moliyalashtirish darajasi ortdi. Biroq bank tizimida davlat ulushining yuqoriligi (60% dan ortiq) moliyaviy vositachilik samaradorligini oshirish zaruratini ko'rsatmoqda. Kapital bozori va sug'urta sektori ham asta-sekin rivojlanib bormoqda. Xususan, 2023–2024-yillarda fond bozori aylanmasi 2 barobardan ortiq oshgan bo'lsa, sug'urta xizmatlari hajmi 2024-yilda 6 trln so'mdan oshdi. Shu bilan birga, raqamli moliyaviy xizmatlar ulushi keskin ortib, 2024-yilga

kelib to'lovlarning 70% dan ortig'i elektron shaklda amalga oshirilgan. Bu esa moliyaviy inklyuziya darajasining oshayotganini ko'rsatadi.

Tashqi iqtisodiy faoliyat va moliyaviy ochiqlik darajasi ham muhim ko'rsatkichlardan biri hisoblanadi. 2024-yilda eksport hajmi 24 mlrd dollarni, import esa 38 mlrd dollarni tashkil etdi, natijada tashqi savdo balansida salbiy tafovut saqlanib qolmoqda. Shu bilan birga, davlat tashqi qarzi hajmi 2020-yildagi 21 mlrd dollardan 2024-yilda 34 mlrd dollarga yetdi. 2025-yilda ushbu ko'rsatkichlar nisbatan barqarorlashgan bo'lsa-da, tashqi qarz yukini samarali boshqarish va eksport salohiyatini oshirish moliyaviy iqtisodiyotning muhim vazifalaridan biri bo'lib qolmoqda.

1-rasm. O'zbekistonda moliyaviy sektor ko'rsatkichlarining tarkibiy holati (2024-yil)

Mazkur diagrammada O'zbekiston moliyaviy iqtisodiyotining muhim tarkibiy ko'rsatkichlari, jumladan bank aktivlari, kredit qo'yilmalari, eksport va import hajmi hamda tashqi qarz miqdori o'zaro taqqoslangan holda aks ettirilgan. Ushbu ko'rsatkichlar mamlakat moliyaviy tizimining umumiy hajmi, tashqi iqtisodiy faoliyati va qarz yukining darajasi haqida aniq tasavvur beradi.

Diagramma tahlili shuni ko'rsatadiki, bank aktivlari va kreditlar hajmi boshqa ko'rsatkichlarga nisbatan yuqori ulushni egallab, moliyaviy tizimning asosiy drayveri hisoblanadi. Shu bilan birga, import hajmining eksportdan yuqoriligi tashqi

savdo balansida muayyan nomutanosiblik mavjudligini bildiradi, tashqi qarzning sezilarli darajasi esa moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda ehtiyotkor siyosat yuritishni talab etadi.

Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, rivojlangan davlatlarda moliyaviy iqtisodiyot asosan bozor mexanizmlariga tayanadi va kapital bozorlari yetakchi rol o'ynaydi. Masalan, AQSh va Yevropa Ittifoqi mamlakatlarida moliyaviy aktivlarning asosiy qismi fond bozorlari orqali shakllanadi, bank tizimining ulushi esa nisbatan pastroq (40–50% atrofida). Shuningdek, ushbu mamlakatlarda inflyatsiya darajasi odatda 2–3% doirasida barqaror saqlanadi, moliyaviy instrumentlar xilma-xilligi esa investitsiya risklarini kamaytirish imkonini beradi. Raqamli moliya, fintech va kapital bozori infratuzilmasining rivojlanganligi iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Rivojlanayotgan davlatlar, xususan Janubiy Koreya, Singapur va Turkiya tajribasi esa moliyaviy iqtisodiyotda davlatning faol ishtiroki bilan birga bosqichma-bosqich liberallashtirish modelini qo'llash samarali ekanini ko'rsatadi. Ushbu mamlakatlarda dastlab bank sektori yetakchi rol o'ynagan bo'lsa-da, keyinchalik kapital bozorlari, sug'urta va investitsiya institutlari faol rivojlantirildi. Natijada, moliyaviy resurslar taqsimoti samaradorligi oshib, iqtisodiy o'sish barqaror tus oldi.

O'zbekiston tajribasida esa moliyaviy iqtisodiyot hali ham asosan bank tizimiga tayanadi. Bank aktivlarining katta qismi davlat banklari hissasiga to'g'ri kelishi, kapital bozori hajmining nisbatan kichikligi va moliyaviy instrumentlarning cheklanganligi rivojlangan mamlakatlardan asosiy farqlardan biridir. Shu bilan birga, so'nggi yillarda amalga oshirilayotgan islohotlar – xususan, banklarni xususiylashtirish, fond bozorini rivojlantirish, raqamli moliyaviy xizmatlarni kengaytirish – O'zbekistonni xalqaro moliyaviy tizimga integratsiyalashuvini jadallashtirmoqda. Taqqoslash natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston moliyaviy iqtisodiyoti rivojlangan davlatlar darajasiga yetishish uchun kapital bozorlarini chuqurlashtirish, xususi sektor ulushini oshirish, moliyaviy vositalarni diversifikatsiya qilish va raqamli texnologiyalarni keng joriy etishni davom ettirishi

zarur. Shu jihatdan xalqaro tajriba mamlakat uchun muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi.

Xulosa. Yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, 2020–2025-yillar davomida O'zbekistonda moliyaviy iqtisodiyot izchil rivojlanish bosqichiga o'tdi. Pandemiya sharoitida yuzaga kelgan qisqa muddatli pasayishdan so'ng iqtisodiyot tez tiklanib, YaIM o'sish sur'atlari barqarorlashdi, inflyatsiya darajasi nisbatan pasaydi hamda investitsion faollik sezilarli darajada oshdi. Bank-moliya tizimida olib borilgan islohotlar, raqamli moliyaviy xizmatlarning kengayishi va xalqaro moliyaviy integratsiyaning kuchayishi mamlakat moliyaviy tizimining sifat jihatdan yangilanishiga xizmat qildi. Shu bilan birga, tahlillar moliyaviy iqtisodiyotda hal etilishi zarur bo'lgan muammolar mavjudligini ham ko'rsatdi. Xususan, bank sektorida davlat ulushining yuqoriligi, kapital bozori rivojlanishining yetarli emasligi, tashqi qarz yukining ortib borishi hamda eksport-import nomutanosibligi moliyaviy barqarorlikka ma'lum darajada ta'sir ko'rsatmoqda.

Xalqaro tajriba bilan taqqoslash natijalari esa O'zbekiston uchun moliyaviy tizimni yanada liberallashtirish, xususiy sektor ulushini kengaytirish, fond bozorlarini chuqurlashtirish va zamonaviy moliyaviy instrumentlarni joriy etish zarurligini ko'rsatadi. Shuningdek, raqamli iqtisodiyot va fintech texnologiyalarni rivojlantirish orqali moliyaviy inklyuziyani oshirish muhim ahamiyat kasb etadi. Umuman olganda, O'zbekistonda moliyaviy iqtisodiyot barqaror rivojlanish yo'lida ekanligi kuzatilmoqda. Kelgusida mavjud muammolarni tizimli hal etish va samarali iqtisodiy siyosatni davom ettirish orqali mamlakatning moliyaviy barqarorligi va raqobatbardoshligini yanada oshirish mumkin.

Takliflar. O'zbekiston moliyaviy iqtisodiyotini yanada rivojlantirish va mavjud muammolarni bartaraf etish maqsadida quyidagi takliflarni ilgari surish mumkin:

Birinchidan, bank sektorida davlat ulushini bosqichma-bosqich kamaytirish va xususiy banklar ulushini oshirish zarur. Bu moliyaviy resurslar taqsimotida raqobatni kuchaytiradi hamda kreditlash samaradorligini oshiradi. Shu bilan birga,

bank tizimida korporativ boshqaruv standartlarini xalqaro talablar asosida takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Ikkinchidan, kapital bozorlarini rivojlantirish va fond bozorining likvidligini oshirish lozim. Buning uchun aksiyalar va obligatsiyalar emissiyasini kengaytirish, institutsional investorlar (pensiya jamg'armalari, sug'urta kompaniyalari) faoliyatini rag'batlantirish hamda aholi uchun investitsiya instrumentlarini ommalashtirish zarur.

Uchinchidan, raqamli moliyaviy xizmatlar va fintech texnologiyalarni keng joriy etish orqali moliyaviy inklyuziyani oshirish kerak. Xususan, masofaviy bank xizmatlari, elektron to'lov tizimlari va raqamli kreditlash platformalarini rivojlantirish aholining moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytiradi.

To'rtinchidan, tashqi qarzni samarali boshqarish va eksport salohiyatini oshirish orqali makroiqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash zarur. Bunda yuqori qo'shimcha qiymatga ega mahsulotlar eksportini rivojlantirish, eksport geografiasini diversifikatsiya qilish va import o'rnini bosuvchi ishlab chiqarishni kengaytirish muhim hisoblanadi.

Beshinchidan, investitsiya muhitini yanada yaxshilash va xorijiy investitsiyalarni jalb qilishni davom ettirish lozim. Huquqiy kafolatlarni kuchaytirish, byurokratik to'siqlarni kamaytirish va investorlar uchun qulay sharoitlar yaratish moliyaviy iqtisodiyotning barqaror o'sishini ta'minlaydi.

Oltinchidan, moliyaviy savodxonlikni oshirish orqali aholi va biznes subyektlarining moliyaviy qarorlar qabul qilish sifatini yaxshilash muhimdir. Bu esa moliya bozorlarining chuqurlashuvi va samarali ishlashiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Yuqoridagi takliflarni izchil amalga oshirish O'zbekiston moliyaviy iqtisodiyotining barqaror rivojlanishini ta'minlab, uning xalqaro moliyaviy tizimdagi o'rnini mustahkamlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 12-maydagi PF-5992-son Farmoni. 2020–2025-yillarga mo‘ljallangan bank tizimini isloh qilish strategiyasi to‘g‘risida. – Toshkent, 2020.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 13-apreldagi PQ-5073-son Qarori. Kapital bozorini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida. – Toshkent, 2021.
3. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Yillik hisobot. – Toshkent, 2024.
4. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi. O‘zbekiston Respublikasining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish ko‘rsatkichlari. – Toshkent, 2024.
5. Vahobov A.V., Xajibakiyev Sh.X. Moliya bozori va investitsiyalar. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021. – 256 b.
6. Raxmonov N. Moliyaviy menejment asoslari. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2022. – 312 b.
7. Mishkin F.S. The Economics of Money, Banking and Financial Markets. – 12th ed. – New York: Pearson, 2019. – 720 p.
8. Samuelson P.A., Nordhaus W.D. Economics. – 19th ed. – New York: McGraw-Hill, 2010. – 744 p.
9. Blank I.A. Finansovyy menedjment. – Kiev: Nika-Tsentr, 2018. – 656 s.
10. International Monetary Fund. Republic of Uzbekistan: Staff Report. – Washington, D.C.: IMF, 2023. – 85 p.